

Remissvar Miljöprogram för Stockholms stad 2030

Svar på remiss från Kommunstyrelsen KS 2023/682

Sammanfattning

Koncernledningen anser att miljöprogrammet är väl genomarbetat och omfattar de viktigaste målområdena för klimat och miljö. Koncernledningen har även varit aktivt involverad i framtagandet av miljöprogrammet.

Koncernledningen ställer sig som helhet bakom dotterbolagens remissvar och hänvisar till dessa för en mer detaljrik återkoppling. Särskild vikt bör läggas på remissvaren från bolagen med störst påverkan inom miljöområdet, vilket inkluderar de byggande och fastighetsägandebolagen samt Stockholms Hamn AB inom transportområdet och Stockholm Vatten och Avfall AB vars verksamhet har betydande påverkan inom flera av miljöprogrammets målområden.

Koncernledningen noterar att det nya miljöprogrammet fastslår att en analys av miljö- och klimatkonsekvenser inklusive ett rättviseperspektiv ska inkluderas i alla relevanta nämnd- och styrelsebeslut som påverkar uppfyllandet av stadens miljö- och klimatmål. Koncernledningen ser det som betydelsefullt att en handledning för hur detta ska tillämpas kommer på plats så att effektiva och likartade analyser kan användas i hela kommunkoncernen.

Koncernledningen noterar att miljöprogrammet lägger stort fokus på inköp och upphandling för att styra utvecklingen åt rätt håll. Koncernledningen anser att det är viktigt att staden samverkar brett med andra kommuner, offentliga förvaltningar och större aktörer i det privata näringslivet för att gemensamt höja kravnivån. Detta för att höjd kravnivå ofta är kostnadsdrivande och följaktligen kan agera konkurrenshämmande för kommunkoncernen.

Koncernledningen vill också framhäva betydelsen av att verksamheterna gör välgrundade ekonomiska avväganden gällande vilka aktiviteter som prioriteras. Givet de omvärldsförutsättningarna som påverkar bolagens ekonomi ur olika aspekter måste väl avvägda beslut fattas om vilka aktiviteter som ger störst nytta i förhållande till insats.

I kommunstyrelsens tjänsteutlåtande beskrivs att miljöprogrammet är integrerat i stadens överordnade system för ledning och uppföljning av all verksamhet och ekonomi (ILS). Varje år görs en uppföljning av måluppfyllelsen. En plan för implementering ska tas fram och en styrgrupp för implementeringen bör inrättas. Därutöver bör särskilda samordningsgrupper för de olika målområdena vidareutvecklas eller initieras. I detta

arbete måste stor hänsyn tas till att bolagskoncernen kommer från och med verksamhetsår 2025 omfattas av EU:s nya direktiv gällande hållbarhetsrapportering, CSRD, (Corporate Sustainability Reporting Directive). CSRD och dess redovisningsstandard ESRS kommer vara lagstadgat och innehålla i detalj hur bolagen ska redovisa och arbeta med frågor kopplat till hållbarhet ur flera perspektiv. Koncernledningen arbetar intensivt inför införandet och koncernstyrelsen har förelagt en lägesrapport samt information inför kommande beslut. Koncernledningen vill poängtera vikten av samordning av rapportering i de delar där det är möjligt. En sådan samordning får utvecklas framgent i takt med att arbete med CSRD fortskrider.

Koncernledningen ser positivt på att det i miljöprogrammet återfinns vissa aspekter av social hållbarhet. Samtidigt har staden andra program inom social hållbarhet, till exempel ”Program för att jämställt Stockholm” och ”Program för lika rättigheter och möjligheter”. Koncernledningen bedömer att det kan bli en utmaning att hållbarhetsområdet hanteras inom ramen för flertalet program och planer. En tydligare överblick minskar risken för målkonflikter. Koncernledningens bedömning är att det på sikt vore värdefullt om program inom hållbarhetsområdet samordnas för att ge en mer samlad styrning av hållbarhetsfrågorna och därmed efterlikna bolagens arbete med CSRD mer.

Koncernledningen har i övrigt valt att inte föra fram detaljerade synpunkter från dotterbolagen utan hänvisar istället direkt till bolagens remissvar.

Ärendet

Stockholms Stadshus AB har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på Miljöprogram 2030 för Stockholms stad.

Miljöprogrammet är ett stadsövergripande styrdokument som fastställer mål inom de sju områden där utmaningarna för Stockholm och påverkan på omvärlden bedöms som störst. Målområdena innehåller 18 delmål som preciserar den strategiska inriktningen.

De sju målen är: En rättvis och inkluderande omställning, Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck, Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem, Ett klimatanpassat Stockholm, Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm, Ett giftfritt Stockholm samt Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö.

Miljöprogram 2030 har en mer kommunikativ karaktär än tidigare miljöprogram. Syftet är att tillgängliggöra programmet för stadens medarbetare och stockholmarna, att underlätta kommande kommunikationsinsatser, och att förtydliga hur kommunikation är en integrerad del av att genomföra stadens miljöarbete.

Programmet fastställer vilka nämnder och bolagsstyrelser som är ansvariga för att genomföra åtgärder samt följa upp arbetet för respektive delmål och är utgångspunkt för de handlingsplaner som konkretiserar genomförandet för att nå målen. Programmet fokuserar på vad staden som organisation själv kan göra men innehåller också målsättningar som uppnås tillsammans med andra, exempelvis näringslivet och stockholmarna.

Kommunstyrelsen har remitterat *Miljöprogram för Stockholms Stad 2030* till bl. a. Stockholms Stadshus AB, som i sin tur remitterat vidare till dotterbolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholms hem, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, S:t Erik Markutveckling AB, Stockholms Stads Parkerings AB, Stockholms Hamn AB, Stockholm Vatten och Avfall AB, AB Stokab, Stockholm Business Region AB S:t Erik Försäkrings AB, Stockholmsmässan AB och Kulturhuset Stadsteatern AB. Nedan följer en redovisning av bolagens remissvar i huvudsak. Remissvaren i sin helhet återfinns i bilagorna. Stockholmsmässan AB har valt att avstå från att svara på remissen. Kulturhuset Stadsteatern AB och Stockholm Globe Arena Fastigheter AB har valt att ställa sig bakom miljöprogrammet i sin helhet. Stockholm Exergi AB kommer avge sitt remissvar direkt till kommunstyrelsen.

Underremiss

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 1):

Programmet beskriver vikten av invånarnas förändrade beteenden, med delaktighet och involvering som primära verktyg för att få detta att ske. Bolaget instämmer i detta, men i praktiken har staden låg rådighet över privatpersoners agerande och privata bolags affärer. Bolaget lyfter fram behovet av systemförändring med fokus på åtgärder staden har rådighet över. Bolaget föreslår att programmet kompletteras med ett utredningsuppdrag för vilka systemförändringar som krävs och hur staden ska använda sin rådighet för att åstadkomma dessa.

För att åstadkomma en stor förändring på begränsad tid är skala en av de viktigaste parametrarna att ta hänsyn till. Programmet lyfter många områden. Bolaget föreslår att det förtydligas vilka de viktigaste är. Som exempel nämns nybyggnation vid ett flertal tillfällen. Ombyggnad, renovering och underhåll av befintligt bestånd omnämns mer sparsamt.

Programmet lägger fokus på inköp och upphandling. Bolaget vill framhålla att det är önskvärt att staden samordnar utvecklingen och skärpningen av krav då det som enskilt bolag ofta är kostnadsdrivande att gå först. Bolaget ser positivt på att programmet lyfter vikten av samarbete mellan stadens olika verksamheter, detta kommer att bli än mer viktigt framöver för att hantera målkonflikter. Bolaget ger flera exempel på detta, ett av exemplen är vikten av att stadens krav och myndighetsutövning i exploateringsprojekt driver mot önskad utveckling och inte skapar målkonflikter såsom att det i nuläget står i standardtexten i markanvisningar att underjordiska garage ska byggas. Detta driver klimatutsläpp samtidigt som tillskapande av fler parkeringsplatser sannolikt inte bidrar till att minska biltrafiken. Fler exempel och genomgång av dessa finns i remissvaret.

Utöver de arbetsätt för att nå målen som finns i programmet, vill bolaget komplettera med två faktorer – ledarskap och förändringsledning. Bolaget föreslår kompetensutveckling av stadens ledare inom området förändringsledning samt att staden upprättar en struktur där samtliga förvaltnings- och bolagschefer får personliga och konkreta mål kring vad deras verksamheter ska bidra med. Bolaget har även ett antal

frågor kring indikatorer som bör tas med i den vidare behandlingen, se remissvaret för en beskrivning av dessa.

S:t Erik försäkrings AB remissvar har i huvudsak följande lydelse (Bilaga 2):

Bolaget ställer sig i stort bakom förslaget till nytt miljöprogram, särskilt insatser mot klimatanpassning och stärkt motståndskraft vid extremväder, men vill lyfta några punkter som kan komma att påverkas

- Ökade kostnader med anledning av klimatsmarta material och arbetssätt kan innebära höjda försäkringspremier
- Ökade kostnader för återbruk vid rivning och ombyggnad kan innebära att försäkringstagarna (stadens bolag och förvaltningar) får stå för en större del av skadekostnaderna själva.
- Beroende på val av material kan möjligheten till återförsäkring påverkas och försäkring försvåras
- Vid ombyggnad/nybyggnad bör åtgärder mot klimatförändringar ingå som ett obligatoriskt moment.

Stockholms Hamn AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 3):

I miljöprogrammet presenteras endast *förslag* på åtgärder för att uppnå mål och delmål. Stockholms Hamnar konstaterar att detta leder till höga krav på att tydliga och konkreta handlingsplaner tas fram för att säkerställa att ”rätt”, dvs. de mest effektiva åtgärderna vidtas. För arbetet med handlingsplanerna vill Stockholms Hamnar betona vikten av intern och extern samverkan för att fastställa de åtgärder som ska vidtas. Särskilt relevant anser Stockholms Hamnar det är att utveckla (gemensamma) handlingsplaner för det nya målområdet *En rättvis och inkluderade omställning*. Stockholms Hamnar ser samtidigt arbetet för omställningen till en mer hållbar sjöfart som en betydelsefull insats som bidrar till en rättvis omställning på global nivå.

Även inom andra områden kommer Stockholms Hamnar att vara en aktiv part då hamnar utgör en viktig länk i logistikkedjor för gods och energi. Stockholms Hamnar ser bland annat möjligheten av att vara en nod i en logistikkedja för CCS (Carbon Capture and Storage), för att bidra till målet om ett klimatpositivt Stockholm 2030.

Målområdet *Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck* berör Stockholms Hamnar till stor del och Stockholms Hamnar anser att det är bra att transportsektorn har ett eget delmål (2.2), då mycket fokus behöver läggas på denna aspekt. Stockholms Hamnar har inte full rådighet över alla åtgärder inom målområdet men vill spela en aktiv roll för att bidra till omställningen till en mer hållbar sjöfart. Arbetet kommer att fortsätta med utbyggnad av elanslutning av fartyg vid kaj i hamnområden (i enlighet med Fit for 55) och i dialog med kunder samt energi- och drivmedelsbolag arbeta för en övergång till eldrift och användande av hållbara bränslen. Stockholms Hamnar vill i detta sammanhang betona att det är viktigt med ett teknikneutralt förhållningssätt när det gäller att uppnå fossilfria transporter. Det är inte rimligt eller möjligt med enbart eldrift av fordon, man behöver

vara öppen också för andra tekniklösningar som leder till en klart minskad klimatpåverkan.

Förslaget i delmål 2.4 att halvera klimatpåverkan från konsumtion är angeläget, men enligt Stockholms Hamnars bedömning är det svårt att formulera effektiva åtgärder för att kunna uppnå. Störst möjlighet har bolag och förvaltningar förstås att genomföra åtgärder i sina respektive verksamheter, jämfört med att uppnå detta mål för invånarna i Stockholm.

Stockholms Hamnar delar miljöprogrammets syn om att energieffektiviseringar är fortsatt viktiga och en del av ett resurshushållningsperspektiv. Minskningsmål är utmanande men det är en stor fördel att energianvändningen enligt programförslaget ska relateras till verksamhetens utveckling. Stockholms Hamnar vill betona vikten av en dialog om vad som är ambitiösa och rimliga målnivåer.

I miljöprogrammet föreslås att en analys av miljö- och klimatkonsekvenser inklusive ett rättviseperspektiv ska inkluderas i alla relevanta nämnd- och styrelsebeslut som påverkar uppfyllandet av stadens miljö- och klimatmål. Stockholms Hamnar välkomnar framtagandet av ett metodstöd för detta arbetsätt.

S:t Erik Markutveckling AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 4):

Bolagets fastighetsbestånd är i huvudsak förvärvat i stadsutvecklingssyfte. I de flesta fall är syftet med ägandet att byggnaderna ska rivras till förmån för ny stadsstruktur eller byggas om eller och få ny eller ändrad användning. Tiden i avvaktan på försäljning/rivning/avveckling eller slutlig ombyggnad varierar mycket. Den ändrade användningen kan vara tillfällig eller permanent.

Det nya miljöprogrammet höjer ambitionsnivån avseende resurseffektivitet och cirkularitet inom bygg- och anläggning. Bolaget anser att tillämpningen behöver kunna vägas mot syftet med ägandet av en viss byggnad, dess framtida användning, förväntade livslängd och totalekonomi. Det är god resursekonomi att använda byggnader som förvärvats för att ge plats åt framtida stadsstruktur i tillfälliga användningar men det är inte god ekonomi att lägga ner stora resurser på miljöåtgärder i byggnader som ska rivras eller få nya permanenta användningsområden bara inom några år. Bolaget anser att miljöprogrammet skulle kunna utvecklas och preciseras med avseende på sådana målkonflikter kopplade till stadens övergripande stadsutvecklingsplaner.

För att kunna realisera den önskade utbyggnaden av staden behöver avvägningar avseende befintliga byggnaders framtida användningsområden kunna göras. Bolaget anser att Miljöprogram 2030 även behöver belysa och ge utrymme för att hantera denna målkonflikt.

SISABs remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 5):

SISAB välkomnar ett nytt miljöprogram med höjda ambitioner och lämnar följande kommentarer. Den föreslagna indikatorn Fossila drivmedel i stadens egna och upphandlade verksamhet kan skapa utmaningar i att rapportera rätt statistik, givet den stora mängden avtal varje bolag och förvaltning har, samt att samma fordon kan utföra arbete åt flera.

I programmet lyfts bland annat behovet av att ställa krav på gränsvärden för byggnaders totala klimatpåverkan vid nybyggnation utifrån klimatberäkningar och livscykelanalyser. Vissa aspekter är viktiga att beakta vid formulering av gränsvärden och eventuella målvärden för indikatorer. Just förskolebyggnaders klimatpåverkan har stor spridning. Detta framförallt för att förskolor är de byggnader med mest varierat stommaterial. Det påvisar utmaningen att framöver bygga förskolor med två våningar, i annat stommaterial än trä och samtidigt klara gränsvärdet.

Det är eftersträvansvärt att ha ett livscykelperspektiv och ett verksamhetsperspektiv med olika bedömningar av krav som ska införas. Analyser visar exempelvis att klimatkraven kan premiera mindre byggnader för förskola, vilket inte är detsamma som att byggnaden uppfyller kraven för hur verksamheten vill organisera sitt arbete. Gränsvärden som omfattar hela livscykeln främjar hållbarhet och motverkar kortsiktiga lösningar med stort underhållsbehov. Om byggnaderna kräver ett stort underhåll kan det i förlängningen leda till totalt sett högre utsläpp än om man byggt byggnader som är mer hållbara över tid. Vid utformning av mål och gränsvärden behöver hela livscykelperspektivet beaktas.

Höga temperaturer inomhus, men också på gårdar, är en utmaning för bolaget framåt. Här är det viktigt att möjliggöra för installation av effektiva lösningar för att hantera höga temperaturer. SISAB förstår vikten av att fasa ut platsgjutet gummi, men ser gärna att detta kan göras under lång tid och då i samband med att befintlig lekutrustning ändå byts ut p.g.a. naturligt slitage.

SISAB ser gärna att varje åtgärd i respektive handlingsplan kopplat till miljöprogrammet kopplas till ett miljömål och gärna följer miljöprogrammets rubriker/mål. Bolaget anser att rättviseperspektivets innebörd och betydelse kan förtydligas ytterligare.

Stockholmshems remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 6):

Ett förtydligande där det framgår hur Miljöprogrammet hänger ihop med övriga åtaganden, planer och uppföljningar som sker inom stadens regi vore önskvärt. Det samma gäller hur miljöprogrammet är kopplat till taxonomiförordningen.

För att lyckas med klimat- och miljöarbetet behövs en bredd av verktyg och utvecklade arbets sätt. Inköp är betydelsefullt för att uppnå majoriteten av miljöprogrammets mål. Staden är en stor inköpare och det finns stor potential att göra miljönytta via stadens inköp. Samverkan behöver utvecklas såväl internt inom stadens organisation som externt med bland annat näringsliv, civilsamhället och akademien. Ytterligare en nyckel för att lyckas med omställningen är att Stockholms stads verksamheter systematiskt fördjupar invånarnas möjligheter att känna engagemang för och involveras i miljö- och klimatarbetet.

När det gäller mål önskar bolaget att det ställs krav istället för mål. Ett krav är vassare än ett mål. Bolaget saknar tydliga målsättningar kring innovation, digitalisering och lärande. Lärande är ett fundament för att nå övriga mål

Bolaget har utöver det ett flertal detaljerade synpunkter på formuleringar samt på delar gällande programmets utformning. Dessa återfinns i remissvaret.

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 7):

Bolaget konstaterar att en betydande del av reduktionerna av växthusgasutsläpp förväntas uppnås inom transportsektorn. För att avsedda resultat ska kunna uppnås är staden beroende av statliga beslut om regelförändringar och styrmedel. Det är därmed viktigt att staden aktivt samverkar med staten och EU gällande dessa frågor.

Uppfyllelsen av stadens klimatmål påverkas generellt i hög grad av andra aktörer än stadens egen organisation. Här har också det regionala perspektivet stor betydelse, exempelvis vad gäller frågor om trafiksystem, näringsliv och stadsplanering. Därför är det angeläget att staden är pådrivande i klimatarbetet även på den regionala arenan, exempelvis vad gäller samverkan med andra kommuner, näringslivet och universitet/högskola.

Programmet ger stöd för att tolka de olika bolagens och nämnders direkta miljöpåverkan genom de egna verksamheterna. Dock kräver uppfyllelse av stadens miljömål ofta samverkan både mellan bolag/förvaltningar och med andra intressenter samt kunskapsutveckling. För att genomförandet av programmet ska bli effektivt är det därför viktigt att det finns ett samordnat expertstöd inom staden att tillgå (med funktioner som exempelvis miljöfordon inom miljöförvaltningen).

Förutsättningarna för genomförandet av miljöprogrammet styrs och påverkas i hög grad av EU:s gröna giv med tillhörande strategier och direktiv med mera. Här kan nämnas exempelvis lagstiftningsfrågor om hållbar produktion och recirkulation av varor samt insatser för att minska risker inom kemikaliehantering. I det sammanhanget har staden en viktig möjlighet att, genom sitt EU-policyarbete, påverka villkoren för det fortsatta arbetet med att uppnå klimat- och miljömålen.

Stockholm Parkerings remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 8):

Bolaget fortsätter ta en viktig roll gällande utbyggnaden av stadens laddinfrastruktur men vill tydliggöra att bolaget endast äger ett fåtal av stadens parkeringar och bedriver verksamheten inom civilrättslig lag vilket reglerar parkering på tomtmark. För att uppnå målet att öka antalet publika laddplatser totalt, krävs att alla bolag och förvaltningar som äger parkeringar i staden förbereder för installation av laddinfrastruktur.

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 9):

Stokab anser att ”digitalisering” blir marginaliserat då det i programmet enbart beskrivs som ett verktyg för insamling av data.

Stokab anser att det vore förtjänstfullt om digitaliseringens möjliggörande av en hållbar utveckling gavs en något mer framträdande plats i programmet, gärna kopplat till målsättningarna i stadens kvalitetsprogram. Bolaget framhåller att det, för att uppnå många av miljöprogrammets mål och aktiviteter, krävs en välutbyggd och robust infrastruktur och teknisk utveckling. I programmet beskrivs exempelvis på vilket sätt elektrifiering och fjärrvärme spelar en viktig roll för att nå stadens miljömål, dock saknas en beskrivning av hur den digitala infrastrukturen bidrar och kommer att kunna

bidra för att nå miljömålen, exempelvis mål 2 ”Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck” samt mål 4 ”Ett klimatanpassat Stockholm” där en tillgänglig digital infrastruktur möjliggör flera funktioner och tjänster som kan vara av stor vikt för medborgarna, exempelvis vid akuta klimatrelaterade situationer eller som tidig information kring konsekvenser av klimatförändringarna i stadsmiljön, hos sårbara grupper eller extra känsliga områden.

Micasa Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 10):

Bolaget ställer sig positivt till framtaget förslag. Det är väsentligt att det blir enklare att driva igenom klimatåtgärder i samband med ombyggnad eller nyproduktion. Bolaget ser ett hinder i att det är svårt att vid ombyggnad och nyproduktion få tillstånd för uppförande av solcellsanläggningar, fönsterbyten med mera. Temperatursänkande åtgärder på och i anslutning till stadens byggnader med prioritet för sårbara grupper ser bolaget som en av sina viktigare klimatanpassningsåtgärder. I remissförslaget saknas en indikator att ta ställning till.

Micasa arbetar aktivt med att utveckla möjligheten till cirkulärt byggande och ser att detta är en naturlig del i framtida byggande. Bra att programmet lyfter frågan men också viktigt att ombyggnationer finns med i arbetet framgent. Bolaget skulle även vilja se satsningar i mindre skala gällande den biologiska mångfalden, där fastighetsägares frimärksatsningar på enskild fastighet för att stärka mångfalden i innerstadsmiljön genom samverkan kan knytas samman till gröna strukturer, likt spindelnät.

Kompensationsåtgärder i samband med nyproduktion föreslås bli en obligatorisk åtgärd. Micasa Fastigheter ställer sig försiktigt positiva till idén men vill påpeka att majoriteten av de markanvisningar som bolaget erhåller inte erbjuder utrymme för kompensation av motsvarande nivå på den aktuella fastigheten. Micasa Fastigheter ser positivt på att varje nämnd och bolagsstyrelse även ska besluta egna åtgärder och aktiviteter som kopplar till respektive delmål baserat på programmets målsättningar.

Stockholm Business Regions remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 11):

Bolaget ser mycket positivt på föreslaget Miljöprogram för Stockholms stad. En ambitionshöjning tillsammans med en långsiktighet skapar förutsättningar för fler parter att kunna bidra till att Stockholms stad uppnår målen för arbetet.

Bolaget ser att miljöprogrammet skulle få ett större genomslag i att öka takten i omställningen av Stockholm till en mer hållbar stad om företagen involverades på ett tydligt sätt i arbetet. I föreslaget miljöprogram lyfts Stockholms stads interna organisation och Stockholmarna fram. Detta ser bolaget begränsar genomförbarheten då näringslivet är en av de viktigare bidragarna till en snabbare omställning genom att de aktivt bidrar till en ökad takt i omställning där de står för en stor del av de lösningar som Stockholms stad och samhället är i behov av. Bolaget föreslår att det i miljöprogrammet förtydligas hur Stockholms stad, tillsammans med näringslivet, kan öka takten i omställningen och dra nytta av varandras kunskaper och förutsättningar.

Bolaget ser att miljöprogrammet skulle stärkas om företagens gröna omställning och de krav som ställs på Stockholms stad för att kunna omhänderta och bidra till detta förtydligades. För att klara den snabba omställning som miljöprogrammet föreskriver

behöver även företagen verksamma i Stockholm skapa förutsättningar för en snabbare omställning. Förutsättningar som Stockholms stad i stora delar ansvarar för. Detta bör förtydligas för att kunna omhändertas i efterföljande uppdrag.

Förutsättningarna för innovation och utveckling kommer vara en viktig aspekt i Stockholms stads arbete med att uppnå målen i Miljöprogrammet. Ett starkt verktyg som Bolaget vill lyfta fram och som i stor utsträckning skulle stärka miljöprogrammet är nyttjandet av innovationsupphandlingar i större utsträckning. Genom att nyttja dessa kan Stockholms stad, tillsammans med företagen, utveckla nya idéer och innovationer som stärker arbetet med klimatomställningen.

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 12):

Familjebostäder anser att det nya miljöprogrammet är väl genomarbetat och ser positivt på att fokus ligger på att minska de faktiska klimatpåverkande utsläppen, sett ur ett globalt perspektiv, så att även konsumtionsbaserade utsläpp inkluderas. Det nya målområdet som handlar om en rättvis omställning anser bolaget är bra och viktigt för att möjliggöra en klimatomställning där alla involveras.

Bolaget menar att programmets styrka är där fokus ligger på faktiska klimatpåverkande utsläpp, dvs. att undvika att utsläpp sker överhuvudtaget. Familjebostäder betonar också vikten av rådighet för verksamhetsutövaren vad gäller att sätta in åtgärder som styr mot målen då det är där sakkompetensen finns.

En generell synpunkt på de åtgärder som föreslås är principen om rådighet. Bolaget vill poängtera att de exempelåtgärder som anges i miljöprogrammet inte betraktas som eller blir tvingande. Bolagen och andra aktörer behöver utifrån den egna verksamhetskompetensen ha rådighet över vilka åtgärder som ska prioriteras och genomförs. I annat fall riskerar bolagens plan för halvering av klimatpåverkande utsläpp till 2030 inte kunna uppfyllas, med kostsamma förgävesprojekteringar och stoppade utvecklingssatsningar som följd.

Utöver det har bolaget synpunkter på några avsnitt i miljöprogrammet där bolaget föreslår vissa kompletteringar. Dessa kompletteringar återfinns i remissvaret.

Stockholm Vatten och Avfalls remissvar har i huvudsak följande lydelse (bilaga 13):

För Stockholm Vatten och Avfall blir miljöprogrammet ett viktigt styrdokument i och med att bolaget har ett viktigt samhällsuppdrag vilket innefattar ansvar för stadens avfallshantering, leverans av dricksvatten och ett renat avloppsvatten. Nedan beskrivs i punktform sammanfattade synpunkter.

- Bolaget ser positivt på den nya versionen av programmet och dess längre tidshorisont. Bedömningen är att Stockholm Vatten och Avfalls målsättningar för verksamheten ligger väl i linje med programmet.
- Det finns en målkonflikt mellan åtgärder i miljöprogrammet och ägardirektivet om att motverka behovet av framtida taxeökningar. För att nå miljömålen krävs tillkommande resurser i form av investeringar, personal och kompetens. Det finns

även konflikter mellan mål i miljöprogrammet, såsom minskad energianvändning kontra åtgärder för ökad materialåtervinning och förbättrad vattenrening.

- Behovet av mark, ytor och lokaler för olika typer av avfallslösningar och cirkulering av material är stor. Detta blir ännu tydligare i miljöprogrammets intentioner och exempel på åtgärder. Stockholm Vatten och Avfall behöver finnas med i ett tidigt skede i stadsplaneringen för att möjliggöra avfallshanteringen.
- Fler av målen innehåller exempel på åtgärder som berör kravställning vid upphandling och avtalsuppföljning. Bolagets bedömning är att en central utformning av kravformuleringar och uppföljningsmetodik skulle effektivisera arbetet med upphandlingar som görs ute i stadens verksamheter.
- Stockholm Vatten och Avfall ser positivt på att miljöprogrammet belyser prioriteringen av samhällsviktiga funktioner. I vissa fall kan det under programperioden krävas fossila bränslen för att stärka leveransförmågan, så som vid nyttjande av reservkraft eller leverans av nödvändiga insatsvaror.
- Att kombinera rening av dagvatten och skyfallsomhändertagande är intressant ytmässigt men tekniskt svårt och kräver ökat underhåll. Ansvarsgränser och kostnadsfördelning kring detta är därför viktiga.
- Perspektivet på hur boende och verksamma i staden ska hantera de skadliga ämnen som ändå uppstår saknas i målbeskrivningen för mål 6 "Ett giftfritt Stockholm". Förutom kommunikation om kemikaliesmarta och giftfria val behöver farligt avfall samlas in på ett sånt sätt att det kan hanteras korrekt.
- Stockholm Vatten och Avfall ser positivt på att staden tar krafttag för att fasa ut skadliga ämnen och minska spridningen i naturen. För vissa ämnen kan en längre tid behövas för omställning, såsom utbyte av PFAS som finns i den nya membrantekniken för avloppsrening. Bolaget har en noggrann uppföljning som påvisar att PFAS är stabilt i membranen och inte lakas ut i det renade avloppsvattnet.
- För att få till stånd ett engagerat och resultatriktat genomförande av de många frågor som kräver samarbete över bolags- och nämndgränserna, är den plan och organisation för implementering, som omnämns i tjänsteutlåtandet viktig. Ett tydligt planerings- och uppföljningsstöd för arbetet behövs också.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen anser att miljöprogrammet är väl genomarbetat och omfattar de viktigaste målområdena för klimat och miljö. Koncernledningen har även varit aktivt involverad i framtagandet av miljöprogrammet.

Koncernledningen ställer sig som helhet bakom dotterbolagens remissvar och hänvisar till dessa för en mer detaljrik återkoppling. Särskild vikt bör läggas på remissvaren från bolagen med störst påverkan inom miljöområdet, vilket inkluderar de byggande och fastighetsägandebolagen samt Stockholms Hamn AB inom transportområdet och

Stockholm Vatten och Avfall AB vars verksamhet har betydande påverkan inom flera av miljöprogrammets målområden.

Koncernledningen noterar att det nya miljöprogrammet fastslår att en analys av miljö- och klimatkonsekvenser inklusive ett rättviseperspektiv ska inkluderas i alla relevanta nämnd- och styrelsebeslut som påverkar uppfyllandet av stadens miljö- och klimatmål. Koncernledningen ser det som betydelsefullt att en handledning för hur detta ska tillämpas kommer på plats så att effektiva och likartade analyser kan användas i hela kommunkoncernen.

Koncernledningen noterar att miljöprogrammet lägger stort fokus på inköp och upphandling för att styra utvecklingen åt rätt håll. Koncernledningen anser att det är viktigt att staden samverkar brett med andra kommuner, offentliga förvaltningar och större aktörer i det privata näringslivet för att gemensamt höja kravnivån. Detta för att höjd kravnivå ofta är kostnadsdrivande och följaktligen kan agera konkurrenshämmande för kommunkoncernen.

Koncernledningen vill också framhäva betydelsen av att verksamheterna gör välgrundade ekonomiska avväganden gällande vilka aktiviteter som prioriteras. Givet de omvärldsförutsättningarna som påverkar bolagens ekonomi ur olika aspekter måste väl avvägda beslut fattas om vilka aktiviteter som ger störst nytta i förhållande till insats.

I kommunstyrelsens tjänsteutlåtande beskrivs att miljöprogrammet är integrerat i stadens överordnade system för ledning och uppföljning av all verksamhet och ekonomi (ILS). Varje år görs en uppföljning av måluppfyllelsen. En plan för implementering ska tas fram och en styrgrupp för implementeringen bör inrättas. Därutöver bör särskilda samordningsgrupper för de olika målområdena vidareutvecklas eller initieras. I detta arbete måste stor hänsyn tas till att bolagskoncernen kommer från och med verksamhetsår 2025 omfattas av EU:s nya direktiv gällande hållbarhetsrapportering, CSRD, (Corporate Sustainability Reporting Directive). CSRD och dess redovisningsstandard ESRS (European Sustainability Reporting Standards) kommer vara lagstadgat och innehålla i detalj hur bolagen ska redovisa och arbeta med frågor kopplat till hållbarhet ur flera perspektiv. Koncernledningen arbetar intensivt inför införandet och koncernstyrelsen har förelagts en lägesrapport samt information inför kommande beslut. Koncernledningen vill poängtera vikten av samordning av rapportering i de delar där det är möjligt. En sådan samordning får utvecklas framgent i takt med att arbete med CSRD fortskrider.

Koncernledningen ser positivt på att det i miljöprogrammet återfinns vissa aspekter av social hållbarhet. Samtidigt har staden andra program inom social hållbarhet, till exempel ”Program för att jämställt Stockholm” och ”Program för lika rättigheter och möjligheter”. Koncernledningen bedömer att det kan bli en utmaning att hållbarhetsområdet hanteras inom ramen för flertalet program och planer. En tydligare överblick minskar risken för målkonflikter. Koncernledningens bedömning är att det på sikt vore värdefullt om program inom hållbarhetsområdet samordnas för att ge en mer samlad styrning av hållbarhetsfrågorna och därmed efterlikna bolagens arbete med CSRD mer.

Anette Scheibe Lorentzi
Vice VD

Bilagor

1. Remissvar AB Svenska Bostäder
2. Remissvar S:t Erik Försäkrings AB
3. Remissvar Stockholms Hamn AB
4. Remissvar S:t Erik Markutveckling AB
5. Remissvar Skolfastigheter i Stockholm AB
6. Remissvar AB Stockholmshem
7. Remissvar Bostadsförmedlingen i Stockholm AB
8. Remissvar Stockholms Stads Parkerings AB
9. Remissvar AB Stokab
10. Remissvar Micasa Fastigheter i Stockholm AB
11. Remissvar Stockholm Business Region AB
12. Remissvar AB Familjebostäder
13. Remissvar Stockholm Vatten och Avfall AB

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Anette Scheibe Lorentzi, Vice VD	2024-06-20